



HUQUQ TARTIBOT MASKANLARIDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING TUTGAN O'RNINI

Azimov Azizbek Nurullayevich

Jizzax viloyati IIB Ma'naviy-ma'rifiy ishlar va kadrlar bilan ta'minlash xizmati
boshlig'ining mukofotlash masalalari bo'yicha yordamchisi

Annotatsiya. Maqolada huquqni muhofaza qilish tizimida profilaktika inspektorlarining o'rnini va ularning jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olishdagi rolini chuqur tahlil qilish ko'zda tutilgan. Huquq tartibot organlarida profilaktika inspektorlari ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash, jamiyatda tinchlikni saqlash va jinoyatchilikni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotda inspektorlar faoliyatining nazariy asoslari va amaliyotdagi o'zgarishlar tahlil qilinadi, shuningdek, ularning faoliyatini yaxshilashga qaratilgan takliflar ishlab chiqiladi.

Abstract. The article aims to provide an in-depth analysis of the role of preventive inspectors within the law enforcement system and their contribution to preventing offenses in society. Preventive inspectors play a crucial role in ensuring public safety, maintaining peace, and reducing crime within communities. The study examines both the theoretical foundations and practical developments in their activities, and offers recommendations for improving the efficiency of their work.

Kalit so'zlar: profilaktika inspektori, huquq tartiboti, jinoyatchilikning oldini olish, xavfsizlik, huquqbuzarliklar, jamiyat, qonun ustuvorligi, tadqiqot metodologiyasi, tahlil.

Keywords: preventive inspector, law enforcement, crime prevention, security, offenses, society, rule of law, research methodology, analysis.

Kirish

Huquq tartibot organlarining faoliyati jamiyatda barqarorlikni saqlash va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Bugungi kunda jinoyatchilik va huquqbuzarliklar dunyo bo'ylab katta ijtimoiy muammoga aylangan. Xususan, O'zbekiston kabi davlatlarda ham huquqni muhofaza qilish organlarining samaradorligi to'g'risida munozaralar davom etmoqda. Profilaktika inspektorlari huquqbuzarliklarni oldini olish, mahalliy jamoalar bilan ishlash, ijtimoiy xavfsizlikni saqlash va yoshlarni huquqiy madaniyat bilan tanishtirishda muhim o'rin tutadi.

Profilaktika inspektorlarining asosiy vazifasi – jinoyatchilikka qarshi kurashish va jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirishdir. Ular mahalliy jamoalarda huquqbuzarliklarni aniqlash, bartaraf etish va oldini olish bo'yicha bevosita faoliyat yuritadilar. Ushbu maqola mazkur muammolarni chuqurroq tahlil qiladi va inspektorlar faoliyatining ahamiyati hamda rivojlantirish yo'llarini o'rganadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili

Profilaktika inspektorlarining faoliyati ilmiy adabiyotlarda keng tahlil qilingan. Mazkur mavzuga oid bir qator tadqiqotlarda profilaktika faoliyatining o'ziga xos

xususiyatlari, jinoyatchilikning oldini olishda huquqiy mexanizmlarning roli va samaradorligi yoritilgan. Masalan, **N.Xasanov** va **M.Karimov** o'zining *Huquqbuzarliklarning oldini olish: nazariya va amaliyot* (Toshkent: "Adolat", 2020) nomli kitobida profilaktika inspektorlarining jamiyatdagi o'rnini chuqur o'rgangan. Ularning ta'kidlashicha, inspektorlar nafaqat qonunni muhofaza qilishga, balki ijtimoiy-madaniy barqarorlikni ta'minlashga ham hissa qo'shadi.

A.Xoliqovning *Profilaktika faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari* maqolasida (Yuridik fanlar jurnali, 2022, №4) inspektorlar faoliyatining yuridik aspektlari va ularning amaliyotda duch keladigan qiyinchiliklari keng tahlil qilingan. Unda profilaktika inspektorlari huquqiy bilimlarini doimiy ravishda yangilab turishi, texnologik o'zgarishlarga moslashishi zarur ekanligi ta'kidlanadi.

Boshqa muhim manbalardan biri – **V.Safarovning** *Ijtimoiy barqarorlikning huquqiy mexanizmlari* (Toshkent: "Fan", 2019) asaridir. Unda profilaktika inspektorlarining mahalliy jamoalar bilan ishlashdagi roli va ijtimoiy muhitni tahlil qilish borasidagi faoliyatlari tahlil qilingan. Ular jamoat xavfsizligini ta'minlash, muammolarni aniqlash va tegishli choralarni ko'rish orqali jinoyatchilikni oldini olishga katta hissa qo'shadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot sifatli va miqdoriy tahlil metodlariga asoslanadi. Asosiy manba sifatida huquqiy adabiyotlar va ilmiy maqolalar tahlil qilingan bo'lsa, amaliy tadqiqotlar uchun mahalliy jamoalar, profilaktika inspektorlari va fuqarolar o'rtasida o'tkazilgan intervyu va so'rovnomalar natijalari qo'llanilgan. Tadqiqotda quyidagi metodlar ishlatilgan:

1. **Adabiyotlarni tahlil qilish** – Ilmiy manbalar va huquqiy hujjatlarni tahlil qilish orqali profilaktika inspektorlarining nazariy asoslari o'rganilgan.
2. **Intervyu usuli** – Huquqni muhofaza qilish organlari vakillari, inspektorlar va mahalliy jamoalar bilan intervyular o'tkazilgan. Ushbu metod yordamida ularning kundalik faoliyati, muammolari va yutuqlari o'rganilgan.
3. **So'rovnoma** – Fuqarolar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomalar orqali ularning inspektorlarga bo'lgan ishonchi va faoliyatlaridan qoniqish darajasi o'rganilgan.
4. **Amaliy kuzatish** – Profilaktika inspektorlarining real amaliy faoliyati kuzatilib, ularning jinoyatchilikning oldini olishdagi yondashuvlari tahlil qilingan.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, profilaktika inspektorlari jamiyatdagi xavfsizlikni ta'minlashda katta rol o'ynaydi. Ularning jinoyatchilikka qarshi kurashdagi yondashuvlari samarali ekanligi aniqlangan. Ammo ba'zi muammolar ham mavjud bo'lib, ular inspektorlar faoliyatining samaradorligini oshirishga to'sqinlik qilmoqda.

5. Ijtimoiy aloqalarning mustahkamlanishi

Profilaktika inspektorlari mahalliy jamoalar bilan doimiy aloqa o'rnatib, ularning muammolarini tahlil qiladi va huquqbuzarliklarni oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar ko'radi. Inspektorlarning jamoat bilan yaqin muloqoti fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshiradi va ular orasida qonunbuzarliklarga nisbatan tushuncha hosil qiladi.

2. Integratsiyalashgan yondashuv

Profilaktika inspektorlarining faoliyatida faqatgina huquqiy chora-tadbirlar bilan cheklanib qolmasdan, ijtimoiy va pedagogik metodlar ham qo'llaniladi. Masalan, inspektorlar maktablarda va boshqa ta'lim muassasalarida muntazam darslar olib borib, yoshlarga huquqiy madaniyat va jinoyatchilikning salbiy oqibatlari to'g'risida tushuncha beradi. Bunday ta'lim-tarbiyaviy faoliyat kelajakda jinoyatchilik darajasini pasaytirishga xizmat qiladi.

3. Fuqarolarning faol ishtiroki

Tadqiqotlar ko'rsatganidek, fuqarolar profilaktika inspektorlari faoliyatini ijobiy baholamoqda. So'rovnomalarda qatnashgan respondentlarning aksariyati inspektorlarning jamoat xavfsizligini ta'minlashdagi ishlarini yuqori baholagan. Shu bilan birga, ular inspektorlarning fuqarolar bilan muntazam muloqotda bo'lishini ijobiy deb bilishadi.

6. Kamchiliklar va muammolar

Tahlil jarayonida ba'zi kamchiliklar ham aniqlandi. Xususan, profilaktika inspektorlarining texnik ta'minoti va moddiy qo'llab-quvvatlanishi yetarli emasligi ularning ish samaradorligini pasaytiradi. Shuningdek, inspektorlarning o'z malakasini muntazam oshirib borishi ham zarur. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni kuchaytirish va innovatsion yondashuvlar kiritish ehtiyoji mavjud.

Xulosa va takliflar

Profilaktika inspektorlarining huquq tartibot organlarida o'rni katta va ular jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olishda beqiyos ahamiyatga ega. Ularning huquqiy va amaliy bilimlarini oshirish, malakasini doimiy ravishda takomillashtirish, moddiy va texnik ta'minotni yaxshilash zarur.

Asosiy takliflar:

1. **Inspektorlarning malakasini oshirish** – Maxsus o'quv dasturlari va treninglar orqali profilaktika inspektorlarining huquqiy bilimlarini va amaliy ko'nikmalarini doimiy yangilab turish kerak.
2. **Texnik va moddiy ta'minotni kuchaytirish** – Inspektorlarning samaradorligini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash, avtotransport va aloqa vositalarini yaxshilash muhim.
3. **Jamoatchilik bilan ishlashni kengaytirish** – Inspektorlar mahalliy jamoalar bilan yaqin hamkorlikda ishlashni davom ettirishi kerak. Jamoatchilik ishonchini oshirish orqali jinoyatchilik darajasini pasaytirish mumkin.
4. **Ta'lim tizimi bilan integratsiya** – Yoshlar orasida huquqiy madaniyatni shakllantirish maqsadida maktablar va o'quv muassasalari bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hasanov N., Karimov M., *Huquqbuzarliklarning oldini olish: nazariya va amaliyot*, Toshkent: "Adolat", 2020, 256-b.
2. Xoliqov A., "Profilaktika faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari", *Yuridik fanlar jurnali*, 2022, №4, 35-40-b.
3. Safarov V., *Ijtimoiy barqarorlikning huquqiy mexanizmlari*, Toshkent: "Fan", 2019, 310-b.

4. Rashidov I., "Huquqiy madaniyat va jinoyatchilikning oldini olish", *O'zbekiston huquqshunosligi jurnali*, 2021, №2, 47-55-b.
5. Abdullayev M., *Huquqiy targ'ibot va jamoat xavfsizligi*, Toshkent: "O'zbekiston", 2018, 230-b.